

SJÄLVSTYRELSEPOLITISKA NÄMNDENS YTTRANDE nr 1/1988-89 över landskapsstyrelsens redogörelse enligt 32 § landstingsordningen avseende landstingsåret 1987-88.

Landskapsstyrelsen har till självstyrelsepolitiska nämnden lämnat den i 32 § landstingsordningen förutsatta redogörelsen för perioden 1.11.1987 - 31.10.1988. Nämnden har med anledning härav hört lantrådet Sune Eriksson, vicelanträdet May Flodin, landskapsstyrelseledamoten Holger Eriksson, t.f. kanslichefen Peter Lindbäck, socialchefen Bengt Linde, utbildningschefen Börje Karlsson, chefen för näringsavdelningen Olof Erland, landskapsläkaren Birger Ch. Sandell och fiskerintendenten Carl Storå. Över redogörelsen har nämnden beslutat avge följande yttrande som samtidigt med redogörelsen överlämnas till landstinget.

Kansliavdelningen

Jordförvärvsärenden

Landskapsstyrelsen har till redogörelsen fogat ett dokument som landskapsstyrelsen antagit i september 1988 och som innehåller principer för hur landskapsstyrelsen i framtiden avser att handlägga jordförvärvsärenden. Nämnden har inhämtat att beslutet i huvudsak är att uppfatta som en dokumentation av den praxis som landskapsstyrelsen under årens lopp utvecklat vid handläggningen av jordförvärvsärenden.

Huvudvikten vid bedömningen kommer också i fortsättningen att läggas vid a) sökandens anknytning till landskapet och b) jordområdets beskaffenhet. Från de hittills tillämpade kraven på anknytning som de är formulerade i principerna skulle dock undantag kunna göras även då fråga är om förskott på arv eller markbyte under förutsättning att åländska intressen främjas av att sådana undantag görs. Nämnden konstaterar att dessa nya tillägg till jordförvärvsprinciperna avser att möjliggöra en mera flexibel hantering av vissa ärenden och att mera långsiktiga åländska intressen genom tilläggen tydligare än förut tillåts inverka på landskapsstyrelsens bedömning.

När det gäller jordområdets beskaffenhet anføres att jakt- och fiskerättigheter inte bör följa med området för att tillstånd skall kunna beviljas. Nämnden konstaterar att jakt- och fiskerätt på ett område i och för sig följer av äganderätten. Nämnden

har dock uppfattat regeln framför allt så att landskapsstyrelsen i allmänhet intar en negativ inställning till ansökningar, där ett väsentligt syfte för förvärvaren kan anses vara att komma åt jakt- och fiskerätt. Nämnden instämmer i att förvärv på dylika grunder inte bör främjas.

Radio- och TV-frågan

Landskapsstyrelsen rapporterar i redogörelsen för de pågående förhandlingarna med rundradion angående nytt avtal för radio- och televisionsverksamheten på Åland. Enligt vad nämnden inhämtat råder olika uppfattningar mellan parterna numera endast på en punkt, nämligen programnämndens rätt att på förhand godkänna programplaner och programutbud över Ålandssändaren. Enligt radiobolagets uppfattning tillkommer beslutanderätten i sådana frågor förvaltningsrådet enligt lagstiftning som reglerar dess verksamhet medan de regionala programnämnderna endast allmänt kan behandla programfrågorna. Med hänvisning till bestämmelserna i 1981 års överenskommelseförordning har dock från landskapsstyrelsens sida hävdats att programnämnden också i fortsättningen bör kunna ha en sådan uppgift. För att erhålla en auktoritativ tolkning har båda parter enats om att begära utlåtande av justitiekansler i saken. I avvaktan på utlåtandet vilar avtalsförhandlingarna.

Av redogörelsen framgår att en av de nya radiosändarna i Smedsböle tagits i bruk för Rundradions program 1 trots att landskapsstyrelsen till denna del önskat avvakta resultatet av pågående förhandlingar. Enligt nämndens uppfattning kan utsändning av finskspråkiga program över Ålandssändaren sommartid motiveras med tanke på bl.a. turismen och sjösäkerheten. Övriga tider av året borde däremot sändaren utnyttjas endast för återutsändning av de svenskspråkiga programkanalerna.

Revisionsförslaget

Nämnden har antecknat sig till kännedom vad landskapsstyrelsen anför angående nuläget i frågan om revisionen av självstyrelselagen för Åland.

Nämnden noterar i sammanhanget att på talmannens initiativ två överläggningar under året hållits med representanter för bortaålämningarnas organisationer. Från landskapets sida deltog i överläggningarna förutom självstyrelsepolitiska nämndens medlemmar även landstingets presidium samt representanter för landskapsstyrelsen och de i landstinget företrädde politiska organisationerna. Vid de båda mötena,

har dock uppfattat regeln framför allt så att landskapsstyrelsen i allmänhet intar en negativ inställning till ansökningar, där ett väsentligt syfte för förvärvaren kan anses vara att komma åt jakt- och fiskerätt. Nämnden instämmer i att förvärv på dylika grunder inte bör främjas.

Radio- och TV-frågan

Landskapsstyrelsen rapporterar i redogörelsen för de pågående förhandlingarna med rundradion angående nytt avtal för radio- och televisionsverksamheten på Åland. Enligt vad nämnden inhämtat råder olika uppfattningar mellan parterna numera endast på en punkt, nämligen programnämndens rätt att på förhand godkänna programplaner och programutbud över Ålandssändaren. Enligt radiobolagets uppfattning tillkommer beslutanderätten i sådana frågor förvaltningsrådet enligt lagstiftning som reglerar dess verksamhet medan de regionala programnämnderna endast allmänt kan behandla programfrågorna. Med hänvisning till bestämmelserna i 1981 års överenskommelseförordning har dock från landskapsstyrelsens sida hävdats att programnämnden också i fortsättningen bör kunna ha en sådan uppgift. För att erhålla en auktoritativ tolkning har båda parter enats om att begära utlåtande av justitiekansler i saken. I avvaktan på utlåtandet vilar avtalsförhandlingarna.

Av redogörelsen framgår att en av de nya radiosändarna i Smedsböle tagits i bruk för Rundradions program 1 trots att landskapsstyrelsen till denna del önskat avvakta resultatet av pågående förhandlingar. Enligt nämndens uppfattning kan utsändning av finskspråkiga program över Ålandssändaren inte anses stå i överensstämmelse med landskapets språkliga status. Väderlekstjänst och sjösäkerhetsservice sommartid kunde eventuellt utgöra förhandlingsbart undantag.

Revisionsförslaget

Nämnden har antecknat sig till kännedom vad landskapsstyrelsen anför angående nuläget i frågan om revisionen av självstyrelselagen för Åland.

Nämnden noterar i sammanhanget att på talmannens initiativ två överläggningar under året hållits med representanter för bortaåläningarnas organisationer. Från landskapets sida deltog i överläggningarna förutom självstyrelsepolitiska nämndens medlemmar även landstingets presidium samt representanter för landskapsstyrelsen och de i landstinget företrädde politiska organisationerna. Vid de båda mötena,

som hölls den 5 februari och den 25 mars, diskuterades frågor i anslutning till revisionen av självstyrelselagen, framför allt 1) hembygdsrättens omfattning och 2) de föreslagna bestämmelserna om inskränkning i rätten att förvärva och besitta fast egendom på Åland. Vid mötena presenterade bortaåläningarna sin syn på frågorna, vilka i efterföljande diskussioner grundligt penetrerades. Under överläggningarna framfördes förslag om tillsättande av ett kontaktorgan mellan självstyrelsemyndigheterna och bortaåläningarna, i vilket diskussionerna kunde fortsättas. Nämnden konstaterar att ett dylikt organ ännu inte tillsatts, bl.a. beroende på tveksamhet från bortaåläningarnas sida.

Ålands demilitarisering

Nämnden noterar med tillfredsställelse de åtgärder landskapsstyrelsen redovisar under rubriken. Nämnden konstaterar samtidigt att ett informellt system för information håller på att utvecklas ifråga om sjöstridskrafternas rörelser på åländska vatten inom de ramar 1921 års Ålandskonvention medger. Nämnden noterar vidare att den utredning om 1921 års konventions folkrättsliga status, varom landstinget hemställt, under detta år kommer att publiceras.

I yttrandet nr 1/1987-88 redogjordes för landstingets medverkan i den nordiska parlamentarikerkommittén angående Norden som en kärnvapenfri zon. Parlamentarikerkommitténs arbete har under året fortsatt med bl.a. utredningsarbete och opinionsbildning. I avsikt att sprida kännedom om arbetet hos stormakternas företrädare beslöt parlamentarikerkommittén att sända en delegation bestående av representanter för varje nordiskt land jämte Åland och Färöarna till USA och Sovjetunionen för att med representanter för de båda ländernas parlament och utrikesförvaltningar diskutera frågan om Norden som kärnvapenfri zon. Resan företogs under tiden 25.9 - 3.10.1988. Enligt talmanskonferensens beslut representerades landstinget vid resan till USA av ersättaren i kommittén, vtm Karl-Gunnar Fagerholm medan ordinarie medlemmen, talman Olof Jansson deltog i besöket i Sovjetunionen. Landstingets företrädare hade vid resorna även möjlighet att beröra landskapet Ålands status som demilitariserat och neutraliserat område.

Social- och hälsovårdsavdelningen

Landskapsstyrelsen redogör för sina fortsatta kontakter i frågan rörande kraven på kunskaper i finska för medborgare i annat nordiskt land som önskar erhålla legitimation att verka inom hälso- och sjukvården i Finland. Nämnden har två gånger tidigare, i yttrandena nr 1/1985-86 och nr 1/1987-88, uttalat sig i frågan.

Legitimering av hälso- och sjukvårdspersonal är enligt självstyrelselagens 11 § 2 mom. 15) punkten en riksangelägenhet. Den nordiska överenskommelsen om godkännande av vissa yrkesgrupper för verksamhet inom hälso- och sjukvården samt veterinärväsendet stadgar att den som är legitimerad eller har annat rättsligt godkännande som yrkesutövare i ett land har rätt att vinna sådant godkännande även i övriga länder. För godkännande kan de skandinaviska staterna dock kräva kunskap i något av de skandinaviska språken och Finland tillfredsställande kunskaper i finska. Som följd av denna bestämmelse har social- och hälsovårdsministeriet i föreskrifter till medicinalstyrelsen förutsatt att krav på kunskap i finska skall ställas. Språkravet har sålunda blivit en del av de villkor som uppställs för legitimation eller motsvarande godkännande i Finland. Från landstingets sida har i samband med behandlingen av den nordiska överenskommelsen anförts att eventuella krav på språkkunskaper borde ställas vid anställning till viss tjänst, m.a.o. inte uppställas som generellt krav för legitimation.

Den nordiska överenskommelsen anger endast att viss språkkunskap "kan" uppställas. Kraven på kunskaper i finska har inte uppställts i lag utan genom ett administrativt beslut av social- och hälsovårdsministeriet. Beslutet borde därför kunna ändras i samma ordning och inte, som ministeriet svarat landskapsstyrelsen, kräva lagstiftningsåtgärder. Mot detta har från riksmyndigheternas sida anförts att lagstiftningen av utövning av läkar- respektive tandläkaryrkena inte känner en regionalt begränsad legitimation, vilket man anser skulle bli följderna av att kravet på kunskap i finska skulle avlyftas för Ålands del. Nämnden konstaterar här dels att sistnämnda lagstiftning inte förbjuder någon form av begränsad legitimation, dels att självstyrelselagens 19 § 1 mom. 7a punkten redan nu innebär en form av till Åland begränsad behörighet.

Landskapsstyrelsen har efter det redogörelsen avgavs i annat sammanhang för landstinget redovisat de senaste kontakterna med riksmyndigheterna i frågan. Social- och hälsovårdsministeriet avser att i brådskande ordning för riksdagen framlägga ett förslag till ändring av lagstiftningen om utövning av läkar- och tandläkaryrkena så att regionalt begränsad legitimation uttryckligen kunde ges. Kravet på kunskaper i finska kunde då avlyftas från dem som söker legitimation för Åland. Ministeriet avser vidare att i fråga om övrig hälso- och sjukvårdspersonal, som inte behöver särskild legitimation, besluta att avstå från kraven på kunskaper i finska för införande i medicinalstyrelsens matrikel. Ett beslut i denna riktning är enligt uppgift redan under beredning.

Nämnden konstaterar för sin del att konsekvenserna av tillämpningen av den nordiska överenskommelsen för Ålands del blivit helt motsatta än vad avsikten varit. I själva verket har möjligheterna för nordiska medborgare att vinna ordinarie anställning på Åland försvårats genom de för legitimation respektive införande i matrikel uppställda kraven på kunskaper i finska. Förhållandet är enligt nämndens åsikt oacceptabelt och stridande mot självstyrelselagstiftningens anda och mening. Ärendet borde därför med det snaraste bringas från dagordningen och en ur åländsk synvinkel rimlig och ändamålsenlig lösning åstadkommas.

Utbildningsavdelningen

Nämnden har med tillfredsställelse noterat de underhandlingar landskapsstyrelsen fört med olika myndigheter i Sverige rörande möjligheterna att erhålla yrkesutbildning och bedriva högskolestudier i Sverige. Som framgick redan av fjolårets yttrande upprätthålls de yrkesutbildande läroanstalterna i Sverige i regel av kommunerna. Den kommunala kostnadsandelen för utbildningen kommer därför i regel att belasta vederbörande studerandes hemkommun. I den mån kostnaden per elev är högre i Sverige än vid en motsvarande utbildning i Finland har landskapsstyrelsen ersatt skillnaden om svenskspråkig utbildning inte står till buds i Finland. I framtiden torde dock, enligt vad nämnden erfarit, interkommunala ersättningar inte komma att uppbäras för elev från annat nordiskt land i gymnasieskolan i Sverige.

I fråga om den särskilda gymnasielinjen vid Ålands lyceum noterar nämnden att den första årskursen denna vår slutför sin utbildning på linjen. Med Åbo Akademi har överenskommit om att elever utexaminerade från gymnasielinjen intas för högskolestudier vid akademien inom ramen för den kvot för institutselever som upprätthålls där.

Nämnden har i anslutning till detta avsnitt även kort berört situationen beträffande vårdutbildningen och polisutbildningen. Utskottet konstaterar att båda dessa frågor i andra sammanhang är föremål för diskussion och beredning både inom landstinget och landskapsstyrelsen och önskar därför endast allmänt understryka att det även ur självstyrelsepolitisk synvinkel är väsentligt att fullgod svenskspråkig utbildning inom dessa områden kan erbjudas.

Näringsavdelningen

Den västeuropeiska integrationen

Landskapsstyrelsen framhåller i redogörelsen att utvecklingen i EG och diskussionerna om Finlands och Sveriges förhållande till EG är frågor av stor självstyrelsepolitisk betydelse. Sedan redogörelsen lämnades har landskapsstyrelsen tillsatt en arbetsgrupp som följer med utvecklingen. Vidare har landskapsstyrelsen fört vissa förberedande diskussioner med de övriga självstyrande områdena i Norden, Färöarna och Grönland, angående med EG-integrationen sammanhängande frågor som kan vara av särskilt intresse för självstyrelserna. Landskapsstyrelsen ämnar även etablera kontakter med riksmyndigheterna i avsikt att på detta sätt bevaka åländska intressen i anslutning till den ekonomiska integrationen i Europa. Nämnden finner de vidtagna åtgärderna betydelsefulla med tanke på utvecklingen inom landskapets näringsliv.

Förhandlingar om fiske

Landskapsstyrelsen rapporterar att Åland varit representerat i förhandlingar mellan dels Finland och Sverige, dels Finland och Sovjetunionen angående fisket i den tidigare s.k. vita zonen i Östersjön. Frågan berördes även i nämndens yttrande nr 1/1987-88. Nämnden konstaterar nu att förhandlingarna resulterat i detaljerade föreskrifter för fisket i zonen och att det åländska fiskets intresse hävdats i sammanhanget. Området har av tradition varit viktigt för de åländska fiskarna och därför är det av betydelse att dessa inom ramarna för gällande avtal bereds möjlighet till fortsatt verksamhet där. Enligt de avtal som reglerar fisket i området har högst 13 finländska fiskefartyg rätt att fiska i den nuvarande svenska delen. Av dessa får högst sju fartyg samtidigt befinna sig där, varav tre åländska. I den sovjetiska delen får samtidigt finnas högst 15 finländska fiskefartyg, av dem sex åländska. Dessa avtalsregleringar förutsätter samtidigt ett noggrant anmälningssystem för fiskefartygens rörelser.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår självstyrelsepolitiska nämnden

att Landstinget måtte bringa självstyrelsepolitiska nämndens yttrande till landskapsstyrelsens kännedom.

Mariehamn den 14 april 1989

På självstyrelsepolitiska nämndens vägnar:

Olof Jansson
talman

Lars Ingmar Johansson
sekreterare

Närvarande vid ärendets avgörande behandling: ordföranden, talman Olof Jansson, ledamöterna vtm Karl-Gunnar Fagerholm, ltm Anders Eriksson, ltl Harriet Lindeman och ltm Lasse Wiklöf.